

(2) एक शब्द में

मनुष्य की कितनी आँखें होती हैं?
पशुओं के कितने पैर होते हैं?
गाय के कितने सींग होते हैं?
संस्कृत में कितने वचन होते हैं?

दो
चत्वारः
दो
त्रयः

(1) चित्र देखकर

चत्वारि कन्दकानि
पञ्च चस्राणी

एकः स्पोतः
द्वौ बालकौ

चत्वारि गव्यनाभि
चत्वारि पुस्तकानि

(2) रिक्त स्थान -

क वेदाः चत्वारः सन्ति ।
ख सप्ताहे सप्त वाराः भवन्ति ।
ग खण्डस्य दश मुख्यानि आसन् ।
घ पाण्डवाः पञ्च आसन् ।
ङ महाः नव भवन्ति ।
च ब्रह्मा, विष्णुः, शिवः च त्रय महादेवाः ।

अन्वय मिलान-

क सप्त	सात
ख नव	नौ
ग दश	दो
घ पञ्च	पाँच
ङ त्रयः	तीन
च अष्टः	आठ

हिंदी में अनुवाद -

क	चत्वारः द्वागाः ।	चार द्वाग ।
ख	षड् ऋत्वावः ।	छट् ऋत्तु ।
ग	पञ्च परमेश्वराः ।	पाँच परमेश्वर ।
घ	नव रेत्मानि ।	नौ रेत्न ।
ङ	अष्ट अष्टपापिकाः ।	आठ अष्टपापिका ।
च	त्रयः देवाः ।	तीन देव ।

भारतीय कृषकः

1. 'कृषक' के विषय में दो वाक्य संस्कृत में लिखिए।

1. कृषकः कृषिकार्यं करोति ।
2. कृषकः ग्रामे निवसति ।

1. निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में दीजिए -

(क) कृषकः किं करोति ?

उ० कृषकः कृषिकार्यं करोति ।

(ख) कृषकः कुत्र निवसति ?

उ० कृषकः ग्रामे निवसति ।

(ग) कृषकाः कदा उत्तिष्ठन्ति ?

उ० कृषकाः सूर्याद्यात् पूर्वम् उत्तिष्ठन्ति ।

(घ) ते हलैः किं कुर्वन्ति ?

उ० ते हलैः क्षेत्रं कर्षन्ति ।

(ङ) कृषकाः केन क्षेत्रं सिञ्चन्ति ?

उ० कृषकाः जलेन क्षेत्रं सिञ्चन्ति ।

(च) अन्नम् उत्पाद्य ते कं जीवन्ति ?

उ० अन्नम् उत्पाद्य ते संसारं जीवन्ति ।

2. रिक्त स्थानों को उचित शब्दों द्वारा भरिए -

- (क) रघुः कृषकः अस्ति ।
 (ख) अधिकांशाः कृषकाः ग्रामे रघु निवसन्ति ।
 (ग) ते दैनिक कार्याणि कृत्वा क्षेत्रं गच्छन्ति ।
 (घ) ते विपुलं अन्नम् उत्पादयन्ति ।
 (ङ) कृषकानाम् अत्यन्तं महत्त्वम् अस्ति ।

3. उचित अर्थ से मिलान कीजिए -

क	कृषकः	किसान
ख	ग्रामम्	गाँव
ग	ते	वे (सब)
घ	क्षेत्रम्	खेत
ङ	अन्नम्	अनाज
च	अतः	इसलिए

4. संस्कृत में वाक्य प्रयोग कीजिए -

- (क) कृषकः कृषिकार्यं करोति ।
 (ख) कृषकः ग्रामे निवसति ।
 (ग) ते दैनिक कार्याणि कृत्वा क्षेत्रं गच्छन्ति ।
 (घ) कृषकाः विपुलं अन्नम् उत्पादयन्ति ।

Date:

Page No.

5. हिंदी में अनुवाद कीजिए -

- (क) किसान खेती करता है।
(ख) किसान गाँव में रहता है।
(ग) वे सूर्य उदय से पहले उठते हैं।
(घ) अन्न उत्पन्न करके वे ससार को जीवित रखते हैं।

1. 'ग्रामम' के विषय में दो वाक्य संस्कृत में बताइए -

1. ग्रामं सुन्दरम् अस्ति ।
2. ग्रामे अनेके वृद्धाः सन्ति ।

1. निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में कीजिए -

- (क) ग्रामं सुन्दरम् अस्ति ।
- (ख) कूपे जलम् अस्ति ।
- (ग) शुकाः हरिताः भवन्ति ।
- (घ) तपसाः आश्रमे वसन्ति ।
- (ङ) आश्रमे वानराः चणकान् खादन्ति ।
- (च) ग्रामे जनाः स्वस्थाः भवन्ति ।

2. रिक्त स्थानों को उचित शब्दों से भरिए -

- (क) ग्रामे कृपाः सन्ति ।
- (ख) पिताः काकाः च श्यामाः भवन्ति ।
- (ग) ग्रामे रक्कम् आश्रमम् अपि अस्ति ।
- (घ) आश्रमे वानराः अपि भ्रमन्ति ।
- (ङ) मम अगजः अपि तत्र गच्छति ।
- (च) वानराः चणकान् खादन्ति ।

3. संस्कृत शब्द लिखिए -

गाँव	—	ग्रामम्	पानी	—	जलम्
कुआँ	—	क्षुपम्	तपस्वी	—	तापसाः
तीत	—	शुकाः	चने	—	चणकाः
कौर	—	कामाः	बड़ा भाई	—	अग्रजः

4. रूप लिखिए -

एकवचन

द्विवचन

बहुवचन

जनः

जनौ

जनाः

शुक्रः

शुक्रौ

शुक्राः

वानरः

वानरौ

वानराः

कामः

कामौ

कामाः

5. क्रियापद

भवाति

वसाति

नमति

श्वादाति

पिबति

6. हिन्दी में अनुवाद कीजिए -

क. गाँव सुन्दर है।

ख. गाँव में कुआँ है।

ग. गाँव में बहुत सारे वृक्ष हैं।

घ. वे प्रातः ईश्वर को नमस्कार करते हैं।

ङ. मैं भी गाँव जाता हूँ।

सुभाषितानि

सब सुखी हो, सब निरोगी हो ।
सबका कल्याण हो, कोई भी दुख का भागी न हो ।

फाल्गुन वृक्ष नमस्कार करते हैं, गुणी व्यक्ति को
नमस्कार करते हैं ।

किन्तु सुख वृक्ष को और मूर्ख व्यक्ति को कोई
नमस्कार नहीं करता ।

विनम्र व्यक्ति सदा वृद्ध व्यक्तियों की सेवा करते
हैं उनकी चार चीज़ें हमेशा बख़्ती हैं - आयु,
विद्या, यश और धन ।

प्रिय वाक्य बोलने से सभी जीव-जन्तु
संतुष्ट होते हैं ।

इसलिए मधुर बोलने में कंजूसी नहीं
करनी चाहिए ।